

Reflexions que ara toca fer

Ara fa trenta anys vaig fer una conferència aquí mateix que, encara que tenia un títol poc compromès, (El moment present) era de fet una crida al compromís polític, al compromís de servir Catalunya des de la política.

A la molta gent que havia estat fent país li arribava l'hora de fer política. Arribava l'hora que una manera de fer país també era (i just en aquell moment sobretot era) fer política.

Aquella crida meva del gener del 1975 va tenir ressò. De crides a fer política (política contra la dictadura i en defensa de la democràcia i de les institucions i de la identitat catalanes) n'hi van haver des de 1939. Però el gener del 1975 tot això tenia un significat i una urgència particulars.

Potser comprenen ara per què he volgut tornar al cap de 30 anys a aquesta mateixa sala d'ESADE. Primer, per a fer balanç. I el balanç és bo. El de la societat i el de la política. El dels uns i dels altres, el del país en general.

Algú pot dir (jo mateix ho dic) que no totes les nostres expectatives s'han assolit. En alguns aspectes estem decebuts. Jo mateix n'estic. I tots (jo el primer, puig que he estat 23 anys President), hem d'analitzar què és el que no hem fet prou bé. Però al capdavant, comptat i debatut, en termes generals tots ens podem congratular del balanç. És bo que ho fem, perquè això ens dóna autoestima i confiança en les nostres possibilitats col·lectives.

Parlo de balanç en termes generals i molt breument, perquè sí que és veritat que un dia hauré de fer un balanç d'aquests trenta anys en un triple marc, personal, de CDC i de país. I el faré. Però avui no és d'això que els vull parlar, sinó del present i del futur.

Potser l'ordre lògic hauria estat a l'inversa del que faig: primer un balanç molt a fons –vaig dir això fa trenta anys, què he fet i què hem fet d'aleshores ençà, com s'ha de valorar, és a dir, venir a retre comptes- i després fer propostes per d'ara endavant. Però m'adono que tinc el cap més girat cap el futur que cap el passat. I més preocupat per l'estat d'ànim del país, per les actituds de la gent, que per temes estrictament polítics o econòmics. Tot plegat em fa pensar que el que els vaig a dir pot resultar poc atractiu. Poc excitant. I pot semblar poc actual.

Perquè, què crida avui l'atenció? Per desgràcia, el Carmel. O el tema del finançament català. O la darrera bomba d'ETA. O el proper viatge a Europa del President Bush. Tant és així que un amic meu em va aconsellar no fer ara aquesta conferència "Ara el que diràs no interessarà", i és probable que no interessi gaire. Ni que provoqui cap titular. "Defraudaràs l'expectació". Però és que el meu parlament d'avui no apunta a objectius immediats. Anant bé el que

avui els plantejo pot arribar a tenir eficàcia amb el temps. Per tant, ara el moment és tan oportú o tan poc oportú com d'aquí a sis mesos. En tot cas, els vull parlar del present i del futur, però no en termes immediatistes.

No els puc negar que el present polític de Catalunya em té inquiet. El veig confús. Contradictori i massa dominat per la teatralitat. Encara que també és veritat que en podria sortir quelcom de positiu. Per un joc de retruc, per una mena de rebot hi ha la possibilitat, encara que carregada d'incertesa, -molt carregada d'incertesa- de fer una passa endavant en el nostre autogovern. Però jo ara no els parlaré del nou Estatut, ni de temes molt pròpiament polítics. Si fa trenta anys aquí mateix vaig anunciar que personalment pensava actuar tan a fons com pogués en el camp polític, ara el que ja tinc dit de fa mesos ho confirmo: tot i que no he de desaparèixer de l'escenari polític, he deixat de ser un polític, de primera i fins i tot potser de segona fila.

Naturalment que no faig aquesta conferència per a dir això. La faig per explicar que hi ha coses que ara s'han de fer, i que s'han de dir, i que s'hi ha de reflexionar. Coses que no són pròpiament polítiques, i que no són espectaculars, ni criden gaire l'atenció, i que tampoc no són d'efectes immediats (coses situades més en el camp de les idees, dels valors i de les actituds), però que acaben incidint molt en la política, en l'economia i sobretot en el conjunt de la societat i del país. I que si en això no es treballa bé el país s'encallarà. El país s'encallarà. I perdrà confiança. Doncs bé, a dir i fins i tot a fer alguna d'aquestes coses potser sí que hi puc contribuir.

La Catalunya d'avui és fruit (a part de tota la seva trajectòria històrica de segles), de tot el procés de catalanisme, de la guerra civil i de les seves conseqüències, del llarg i penós període de la dictadura, però també de l'esforç de supervivència que en tots sentits va fer Catalunya. De l'evolució de les idees i també de la realitat social, demogràfica i econòmica dels últims 70-80 anys. De tot el procés pròpiament català però també espanyol de restauració democràtica, del restabliment de la Generalitat, de més de 23 anys de Govern nacionalista, de canvis profunds durant els darrers anys a Catalunya però també a tota Europa.

Després de tot això, Catalunya viu un moment particular. Viu una situació política diferent. La viu diferent a Catalunya mateix, però també a Espanya, i en el marc d'una evolució general europea problemàtica. Viu sota els efectes tecnològics revolucionaris i també econòmics de la globalització. S'enfronta a un repte potentíssim que pot afectar molt el seu model social i més encara la seva identitat com a país, que és la immigració. Viu en un marc d'idees i de sensibilitats canviants. Tot plegat configura un moment extremadament decisiu i complicat. Probablement ple de promeses, però també de riscos. Perquè som un país petit, amb poder polític insuficient, i per tant, poc protegit. Per exemple,

se'ns fa molt difícil actuar prou eficaçment amb el tema de la immigració. O bé evitar l'espòli econòmic a què hem estat sotmesos. En canvi, malgrat tot això, tot el segle XX i també el XIX són testimonis d'una creativitat i d'un reeixir dels catalans excepcionals. Hi ha a Catalunya un fons de creativitat i una consistència que han fet possible un desenvolupament important, cultural, econòmic i social, i que més enllà d'això han fet possible que produís un model de país positiu. De fet, som un país d'èxit. No tindriem els problemes polítics que tenim, ni seríem objecte de tanta vigilància ni rebríem tanta immigració si com a economia i com a societat fóssim un fracàs.

Seria temerari voler-nos amagar nosaltres mateixos tot el risc que correm. Però no tindria sentit que renunciéssim a l'altra cara de la moneda. És a dir, a l'autoestima a què tenim dret i conseqüentment a la confiança i a l'ambició. I que no hi poséssim l'accent. Però tot plegat pot sortir bé a condició que el país tingui bones idees, valors sòlids i actituds positives i dinàmiques.

Però passa que per donar aquesta resposta ens cal posar al dia els nostres instruments d'ordre intel·lectual i la nostra manera de veure i sentir la nostra societat i el nostre país. Perquè el pensament ara dominant a Catalunya no és idoni per a donar aquesta resposta.

No ho és entre altres coses perquè no prioritza Catalunya, perquè no és resultat d'un esforç original i propi i perquè és fruit d'una concepció light del país i de la societat. I de la persona.

L'actual pensament dominant i políticament correcte no ens salvarà. Ni ens projectarà. Ni evitarà que ens encallem.

Els reptes que ha d'afrontar Catalunya, com qualsevol país immers en la globalització econòmica, els fluxos migratoris i el desenvolupament vertiginós de la tecnologia en tots els camps, no trobarà una societat amb els valors i les actituds adequades, perquè aquesta societat està segrestada per les estratègies teatrals que exigeix el joc social del quedar bé amb tothom i no perdre emocionalment el valor de les utopies.

I d'aquí ve el grau molt alt d'insinceritat que hi ha en el nostre món polític sobretot, però també mediàtic, i fins i tot de vegades acadèmic. Es diuen coses i es proclamen coses en les quals no es creu. O que es creu el contrari del que es diu. I del que es fa.

I això passa en temes del tot determinants del nostre futur: en ensenyament, en immigració, en política de família, en medi ambient, en general en el tema dels valors, en temes de solidaritat, en política energètica, fins i tot en política d'habitatge, etc. Hi ha massa ficció en el discurs i en l'actuació públiques. I massa condicionaments, massa pressió, massa por a dir el que es pensa.

Potser a algú el que acabo de dir li sembla exagerat. Ja m'agradaria que el meu discurs escandalitzés a algú. A alguns. A molts. I millor seria encara que s'interrogessin. Em temo que això no passarà. Però arribarà un dia que ho haurem de fer. Perquè si no contribuïrem al fracàs col·lectiu.

Entendran fàcilment el que vull dir amb un exemple real. Ve un polític molt important i diu, en privat: "Si no frenem el moviment ecologista, el país s'encallarà" (més exactament diu "estan encallant el país"). Però es dona el cas que aquest polític, i els seus, han estat estimulant tota mena de protestes i plataformes ecologistes contra gairebé tot: carreteres, línies elèctriques, parcs eòlics, abocadors, obres de regadius, pistes d'esquí, polígons industrials o qualsevol fabriquet, etc.. I encara ara de vegades ho estimulen. En públic no diu el que diu en privat. Ni actua conseqüentment.

Això és el pa nostre de cada dia. Passa cada dos per tres. Amb gent que et quedes parat . I és això el que hem de combatre.

Hem d'anar clarament a l'elaboració d'un pensament independent del repetitiu i acomodatiu que impera. Un pensament valent. No poruc. I a que molta gent que ara no s'atreveix sigui capaç de defensar-lo. I d'actuar conseqüentment.

Ha de ser un pensament polític. Polític en el sentit ampli de societat. Per tant, també econòmic, històric, cultural, social, etc. Però desembocant en la política.

Val a dir que això és així perquè la crítica contra qualsevol afirmació no del tot políticament correcta és immediata i fulminant. Jo ho he experimentat moltíssimes vegades. Per exemple, cada cop que deia que les Administracions i els mestres tenen una responsabilitat gran en l'ensenyament i formació de nens i joves, però que la responsabilitat principal és dels pares era objecte d'una crítica molt dura des de sectors polítics, mediàtics i de vegades sindicals. Per això, quan ara fa poc vaig voler altra vegada recordar la responsabilitat dels pares ho vaig fer citant literalment una frase de Saramago, que ho diu. Com que Saramago, a part de Premi Nobel, és molt d'esquerres i havia estat comunista stalinista ningú no va piular. Jo he hagut d'utilitzar molts cops aquesta tècnica parlant d'ensenyament, de mediambient, de política de població, de política de família, etc.

És mal senyal per mi, i per la societat, haver de recórrer a aquesta estratagema. Vol dir que el pensament únic políticament correcte ofega massa. Per experiència sé que pot arribar a ofegar fins i tot l'acció de Govern

Són molts els temes concrets sobre els quals aquest pensament ha de treballar. Temes molt pràctics o temes més teòrics (que a la llarga poden tenir una implacable eficàcia).

Entre aquests més teòrics vull dedicar unes paraules al tema dels drets individuals i col·lectius.

Alguns dels problemes polítics que ara tenim, a Espanya i a Europa, es deuen en part al criteri dominant en el camp de la doctrina política i social que valora molt accentuadament els drets individuals i poc els col·lectius. I que en general valora poc els deures. Això és així en gran part del pensament europeu, i més encara a Catalunya. A cavall d'això s'introdueix el concepte de desvinculació. Desvinculació vol dir que els individus no se senten vinculats a res que no siguin ells mateixos. A la seva realització personal i encara en termes molt immediatistes. El sentit del bé comú i de responsabilitat col·lectiva queden molt afeblits i la preocupació pel futur desapareix. I a més es tendeix a la supressió del que col·lectivament hi ha i hi pot haver entre l'Estat i la persona. La persona, esdevé només un subjecte individual de drets i deures jurídics, i un receptor de serveis, desvinculat d'un context col·lectiu cultural, social i de relació humana.

I la política deixa d'estar al servei de l'interès general i esdevé una tècnica d'oferta de serveis. El polític es converteix en un venedor de serveis i el ciutadà esdevé simplement un consumidor de serveis.

Deia que desapareix la preocupació pel futur. En un manifest que ell i uns quants intel·lectuals i polítics alemanys varen dirigir al poble alemany l'any 1992, Helmut Schmidt increpava el poble alemany del que en deia "la descàrrega del futur". La gent es descarregava del futur. No era cosa seva. Deia: "La negociació dels interessos de futur s'ha convertit en una amenaça per a l'existència". Això també passa aquí.

Tot això porta a parlar d'un altre concepte vital per nosaltres que és el de la identitat. Molt justament un escriptor català contrastava fa poc el concepte de ciutadania basat en la igualtat de drets i deures com a única base de convivència amb el d'identitat que considera necessari que hi hagi a més sentit comunitari i voluntat de construir un patrimoni comú. Naturalment que la identitat no pot prescindir del joc de drets i deures, però hi afegeix un lligam de sentiment de lleialtat col·lectiva i de solidaritat humana que li donen molt més pes i densitat que fa que quan només hi ha ciutadania en quin cas la reclamació dels drets és molt forta, però no tant de bon tros el compliment dels deures. Perquè és molt més feble aquell substrat que deia de lleialtat i de solidaritat.

Per cert, ha estat una pena que la redacció de la Constitució europea s'hagi produït en un moment en què homes com H. Kohl i J. Delors ja no tinguin la influència que tenien fa deu anys. Ells haurien pogut contrarestar la tendència estatalista i individualista que ara domina. Vegin per exemple el que deia fa

pocs dies l'ex canceller Kohl: "La UE no és una simple associació de ciutadans sinó una associació de països que respecten totes les identitats" I reclamava el dret a ser, a més d'alemanys i europeus, bavaresos".

Però en un país de les característiques del nostre, això (la cohesió, el sentiment col·lectiu, la voluntat que hi hagi una comunitat real), ha de ser constantment reforçat. I un generador molt cabdal de la cohesió, alhora que una manera de donar resposta al joc de drets i deures propis d'una societat justa, és el que se'n diu l'Estat del Benestar, que s'ha aplicat intensament des de la transició democràtica i a Catalunya sobretot des de la restauració de la Generalitat de Catalunya. Però aquest és un tema que a tota Europa reclama un debat franc. Que a Catalunya forçosament tindrà unes característiques pròpies.

L'Estat del Benestar no és només un conjunt de serveis i de mesures al servei dels ciutadans. Al servei de la seva salut, de la seva formació, o del seu habitatge, o de protecció enfront de la vellesa o la discapacitat, o de garantia d'un bon ensenyament. És això però a més és tota una concepció social. Fins i tot és tota una concepció de la persona. En realitat l'Estat del Benestar no és res més que aplicar uns valors humanistes a l'organització de la societat (i de rebot de l'economia), però a Catalunya respon a més a la necessitat de donar cohesió a un país divers i sotmès a forta pressió.

Ara bé, tot això planteja problemes de sostenibilitat. Primer de sostenibilitat des del punt de vista econòmic. És el tema de les reformes socials sobre les quals ara tant es parla a Europa. De les reformes socials que està fent Alemanya. Personalment crec que a Espanya i a Catalunya hi ha més marge per mantenir i millorar encara l'Estat del Benestar que a d'altres països europeus. Potser a això hi ajuda la meua propensió de sempre a ésser antimaltusià, i en el nostre cas a creure que durant un temps seguirem tenint un creixement superior a l'europeu. Però també hi ajuda, sens dubte, la necessitat que tenim de seguir creant cohesió social.

Ara bé, també hi ha un problema de sostenibilitat des del punt de vista dels valors personals i cívics. En principi l'Estat del Benestar hauria de millorar, no solament la condició social de la gent, sinó també la seva condició cívica. No és un tema menor. Es tracta d'evitar, com diuen ja els escandinaus, que l'Estat del Benestar acabi esmussant el sentit de responsabilitat de la gent. I justament la societat que hem de construir des d'ara és el contrari d'això, ha de tenir com a objectiu molt principal estimular el sentit de responsabilitat de la gent. Ara s'ha d'anar a allò que ells en diuen la societat responsable.

I posats a parlar de l'Estat del Benestar és bo recordar el que ja a molts països d'Europa s'accepta, però no aquí, encara: que sense famílies sòlides l'Estat del Benestar entrarà en crisi. I el progrés general del país se'n ressentirà. Per això

hi ha qui diu, i jo també, que prioritzar una bona política de família és fer una política de progrés i que no fer-ho és reaccionari. És a dir, és anar contra el progrés general i la cohesió social. Sembla que vulguem amagar la família perquè no fa pels nous temps. Però la família és el motor de la construcció social. La família és la principal infraestructura de la societat. Per això un dels objectius polítics ara a Catalunya ha de ser que la legislació espanyola, més decisiva en això que la catalana, però també la nostra, i sobretot un finançament menys asfixiant, ens permetin reforçar molt la política de suport a la família a Catalunya.

Forma part també d'allò que dóna consistència a un país tot el que fa referència a ensenyament i formació. En primer lloc perquè és un instrument molt principal de promoció personal, i tinguin ben present que la possibilitat de promoció personal i familiar és un ingredient bàsic de cohesió i d'esperit de col·lectivitat, a part de ser també un factor molt principal del progrés general d'un país. Per això m'hi refereixo però també perquè l'ensenyament és un dels punts on a Catalunya el pensament políticament correcte ha causat més desconcert. I on el doble llenguatge a que abans m'he referit és més freqüent. Durant un temps, modernitat equivalia a experimentar en el camp pedagògic per superar l'excessiva rigidesa que havia estat l'eix de l'educació en l'etapa de la dictadura. La reacció ens va dur a confondre els mètodes amb els continguts. La disciplina i la dinàmica de l'esforç van ser rebutjades de pla. L'experimentació pedagògica ha potenciat la creativitat i la iniciativa, però ens hem allunyat de valors imprescindibles per tirar endavant qualsevol projecte, no ja pedagògic, sinó de vida, com la moral de l'esforç, la jerarquia, la responsabilitat. Això ha tingut efectes negatius en l'ensenyament i de retruc a la societat. Ningú o quasi ningú durant anys s'ha atrevit a desafiar la crítica de vegades frontal, altres cops sarcàstica, però sempre duríssima, que qualsevol discrepància en el pensament pedagògic dominant ha desencadenat.

Tot això ha contribuït a un desconcert que ha perjudicat seriosament la formació de les generacions joves i finalment la solidesa de la mentalitat col·lectiva.

S'han de millorar coses en la nostra política d'ensenyament. Però no tornem a buscar la sortida fàcil de només demanar més diners. Calen més diners, però el mateix informe PISA diu que pels diners que Espanya inverteix en ensenyament els resultats haurien de ser millors. Per tant hi ha alguna cosa més que no va bé, i amb tota seguretat unes Lleis que s'han de canviar que he de fer constar honestament que en el seu moment CiU també va votar i una mentalitat (la que abans he descrit de poca moral de l'esforç, rebuig de la jerarquia, etc).

M'he referit abans de passada al tema mediambiental. És un dels temes estrella de la nostra societat. Respon a una sana i necessària reacció contra els abusos i la inconsciència a què havia d'arribar la nostra societat. Només cal recordar el desastre ecològic i humà que hi ha hagut als antics països comunistes on el productivisme extrem conduït sense exigència tècnica i sense el fre de l'opinió pública i de l'exercici democràtic va dur a una situació catastròfica per a comprendre fins a quin punt la reacció ecologista era necessària. Però sense anar tan lluny sabem que també aquí s'havia arribat a situacions alarmants. A grans disbarats. A grans disbarats fins fa ben poc. Per tant, calia una forta reacció de signe ecologista. Però amb el temps aquest moviment ha produït una ideologia extremadament radical i s'ha arribat a uns plantejaments que ni són racionals ni són coherents i que han esdevingut en molts aspectes i en molts casos negatius. Que com deia aquell polític, des de la seva insinceritat a la qual abans m'he referit, frenen perillosament el país. Però aquests excessos són aplaudits i estimulats per partits polítics i per molts mitjans de comunicació amb un apassionament i una capacitat de pressió impressionants. I com ja he explicat abans, sovint amb molta insinceritat, amb esperit manipulador. Tot això fa necessari tenir la valentia de separar el gra de la palla en el moviment mediambientalista, és a dir, promoure una política mediambiental eficaç i racional però no fonamentalista ni, tampoc, utilitzada com a arma de desgast polític. (I jo tinc el goig de poder dir això tot recordant, que el meu govern va complir amb escriure els terminis que la UE ens havia posat per al compliment de la política de depuració d'aigües i que fou el primer de tot l'Estat a crear el departament de Medi Ambient).

És del tot necessari, que en una repassada com aquesta de temes bàsics per a la necessària renovació del nostre pensament de país, parlar de la immigració. Per dos motius principals.

Primer, perquè és evident que representa un repte extraordinari per la nostra identitat, per la nostra cohesió, i per la nostra convivència. També respon a dos fets objectius de gran magnitud que són: el desequilibri demogràfic, econòmic i de desenvolupament que hi ha en el món i les necessitats laborals de Catalunya i en general de tot Europa. És un fenomen de molta transcendència que fins i tot en països grans amb estat propi i amb tota mena de recursos els costa molt manejar bé.

Què hem de fer? En els tems de població i d'immigració Catalunya ha treballat sempre en termes d'integració, vertebració i identitat (identitat en termes no només de passat sinó de projecte i de futur) i en termes d'assumpció de drets i deures. I també, sempre, amb propostes de política de desenvolupament dels països d'origen de la immigració. I hem subratllat el valor capital de la cohesió, de la convivència i de la promoció de les persones i de les famílies, és a dir, els aspectes profundament humans del tema.

Cal seguir treballant en aquestes conceptes tenint present que han aparegut fets nous: noves immigracions, sobretot, i inquietud social cada cop més alta. I conceptes que poden representar un risc per a Catalunya en tant que poble i nació, com multiculturalitat, relativisme radical, etc. I en tot això, i és el segon motiu pel qual referir-s'hi, s'obren perspectives molt preocupants a través d'un pensament políticament correcte molt orientat de fet cap a la dimissió col·lectiva. Amb un grau molt alt d'allò que n'he dit el doble llenguatge i de capacitat de pressió política i mediàtica.

En el fons de bona part del que estic denunciant glateix una actitud anti-sistema, alimentada per diverses sensibilitats i diverses corrents de pensament. Una actitud antisistema pot ser bona o convenient però a condició que sigui capaç de formular una proposta.

Però el mal és també que per por o per ganes de quedar bé no se sap ben bé amb qui aquestes actituds antisistema reben suports inversemblants, com el que durant molt de temps ha rebut el moviment okupa per part de gent de molt alta responsabilitat política.

Hi ha moltes coses defensables en la crítica al sistema però fins avui el moviment no ha reeixit a transcendir el camp de la transgressió sense proposta. I això el fa més distorsionador que eficaç. Actua més com a fre que com a motor.

Tot això que he estat comentant, és a dir, la moral de la desvinculació, l'encongiment i la por davant dels grans problemes, la moral del no esforç, la insinceritat, la renúncia a no preocupar-se del futur, el desànim davant dels grans reptes, tot això ha portat a una crisi del sentit de responsabilitat, tan personal com col·lectiva. Hi ha una crisi fonda del concepte del bé comú, hi ha una dificultat gran, com deia, per a plantejar temes crucials de futur. Compta només el present. Hi ha una hipertròfia de reclamació de drets i un rebuig, un passar d'esquitllentes pel que fa als deures, és a dir, a la contribució de l'interès general. Tot això posa en perill des de l'Estat del Benestar fins al futur de les noves generacions o el paper d'Europa al món, perquè val a dir que molts dels problemes que plantejo no són pas exclusivament catalans sinó que es donen a molts països d'Europa, de vegades més fins i tot que a casa nostra.

Cal, per tant, una pedagogia de la responsabilitat. Cal reforçar la moral de la responsabilitat, i cal combatre la moral de la desvinculació, és a dir, del no sentir-se vinculat a res. No sentir-se deutor de res. No sentir-se obligat a res, excepte envers un mateix.

Una societat amb un sentit del bé comú molt afeblit no pot anar bé. Sense això es va creant una societat en constant protesta, insatisfeta fins i tot la que viu en

un marc de benestar. Amb més elements materials i més bon posicionament social que mai. Que fins i tot té qualitats ben positives. Però que ni les persones ni la pròpia societat en trauran un bon profit.

Per tant, si algun objectiu val la pena que ara ens fixem és aquest, el de la societat responsable. Es parla de societat de benestar, i està bé. De societat de progrés. També està bé. De societat lúdica. Bé, segons i com. De societat opulenta. També bé, segons i com, però el que realment necessitem és una societat responsable. L'educació en la responsabilitat amb totes les seves conseqüències ha de ser un objectiu molt principal de la nostra societat, des de l'escola als mitjans de comunicació, des del món intel·lectual al polític. I no ho fem.

No cal que insisteixi gaire en el paper que en tot això ha de jugar la societat civil.

És habitual dir que Catalunya té una societat civil consistent. I és veritat. Per altra banda sempre s'ha considerat que la societat civil catalana havia de jugar un paper especialment important degut al dèficit de poder polític que té Catalunya. Però precisament per tot això cal que tingui clar el seu projecte de país, la seva cohesió, el seu lideratge, la seva ambició. Especialment per tot això ha de ser exemple, model i motor del que n'he dit la societat responsable.

I per tant una cosa ha de tenir en compte la societat civil. Té el perill que de vegades defensi més interessos sectorials o particulars que no pas l'interès general. I és lògic perquè és molt diversa. Però precisament per això he dit fa un moment que cal que faci un esforç de definició del seu projecte de país i de societat i que consolidi la seva cohesió i el seu lideratge.

I també ha de tenir en compte una altra cosa: a l'hora de prendre segons quines decisions o de tirar endavant segons quins projectes la societat civil no ho pot fer. Per exemple, sovint no pot decidir entre interessos contraposats. Ho ha de fer la política organitzada. I potser ara em toca dir una cosa que jo personalment m'enretiri de la política no vol dir que no segueixi considerant del tot necessari que tota la gent que calgui, i de la millor, s'hi dediqui.

Una altra cosa que tots hem de vetllar és l'estat d'ànim del país. Podria ser que el meu discurs no hagués ajudat fins ara a aixecar l'estat d'ànim. Al contrari, potser.

I era conscient del risc que corria fent-lo. Però vostès comprendran que parlar d'aquests temes en els termes que ho faig, que em valdrà més crítiques que elogis, només es pot fer si se'n veu molt la necessitat. I la necessitat hi és.

Perquè ens ve a sobre un gran repte. El tenim al damunt. I es pot fer. si es té un esperit combatiu (que el tinc) i si es creu que realment es poden crear un pensament i una moral que ens puguin de debò fer anar endavant (que ho crec). Simplement, si es creu en el país (que hi crec).

En els seus darrers discursos com a President de la República Federal alemanya Johannes Rau ha insistit en què un dels problemes que ara té al seu país és la “Stimmung”, l'estat d'ànim, que segons ell no és prou bo. Un bon estat d'ànim és necessari per a què un país vagi cap endavant.

Durant una pila d'anys l'estat d'ànim català ha estat en general bo. Però ara hem de preguntar-nos si ho segueix essent o no.

D'antuvi crec que ara hi ha un punt d'inseguretat, d'interrogació i d'inquietud. En alguns sectors a això hi pot contribuir la nova situació política. Però segur que hi juguen altres factors. Hi ha una certa confusió (fins i tot el tema de la reforma de l'Estatut està plantejat en termes confosos). Hi ha decepció per com ha evolucionat el tema europeu, que era una esperança. Els últims anys de l'Aznar han creat depressió i els primers mesos d'en Zapatero de moment han creat una mica d'esperança, però més aviat perplexitat. I el missatge intel·lectual i de valors que arriba ni ens empeny ni ens orienta. Per altra banda, com els deia, tot això concorda bastant amb un estat d'ànim europeu també poc estimulant.

Fixin-se que fa pocs dies s'ha publicat l'informe elaborat pel conjunt de prefectes de tot França sobre les actituds dels francesos. És un informe devastador, tant que no me l'acabo de creure. Diu textualment “les français ne croient plus en rien”, i estan dominats per la por, l'apatia i la “sinistrose”, paraula aquesta de traducció difícil però que dringa malament. Val a dir –i conec França una mica- que no em puc creure que estiguin tan malament per més que ho diguin tots els prefectes de França. Però segur que l'estat d'ànim no és bo.

Els vull avançar, que la meva conclusió és que a Catalunya estem millor, francament millor, en això, que a França i Alemanya. Però de tota manera el nostre estat d'ànim –Stimmung o mood- requereix atenció. I sobretot requereix tres coses. La primera, trobar satisfacció en el què som. Creure en el què som, i en el què podem ser, i en el què podem fer. La segona utilitzar bé el què tenim, i valorar-ho. La tercera, perfeccionar el què tenim.

L'any 28, en Vallès i Pujals, va escriure un llibre molt senzill però pedagògic titulat “Elogi de Catalunya”. A mi em va ajudar a estimar el país i a ser catalanista. I a posar-me al seu servei. Ara, amb més profunditat i amb rigor, caldria fer-ne un altre.

Es podria dir “Elogi de Catalunya”, o “Ambició de Catalunya”, o tot alhora. Perquè encara que estic segur que algú em retreurà els accents crítics del meu discurs, no els sorprendrà si els dic que em sento satisfet de ser català, que tinc experiència en la utilització del què tenim (i sé que no és poc) i que sé que es pot perfeccionar, i que per tant crec que anirem endavant.

A través d'un nou Estatut, a través d'un finançament millor o a través d'una bona evolució política i econòmica nostra i de tota Espanya i de tota Europa. Però sobretot a través d'una bona motivació, d'un bon projecte i d'una societat catalana molt responsable. La societat responsable, com deia.

Aquest llibre –“Elogi de Catalunya” o “Ambició de Catalunya”- també podria tenir encara un altre títol, “Missatge de Catalunya”.

Catalunya en el camp de la convivència, o de la capacitat de combinar identitat i internacionalització, o de la qualitat de vida, o de la resposta a les immigracions que habitualment rep, en això i en altres coses pot oferir-se com a referent? Jo crec que sí.

El catalanisme (o potser simplement Catalunya) sempre ha sentit la necessitat de formular i transmetre un missatge que el transcendís. Sempre ha volgut fer arribar la seva veu, i el seu missatge, més enllà. Ha volgut dirigir-se a Espanya, o a Europa, o al Món. O a la Història.

Això pot resultar quasi commovedor vist com després de vegades van les coses. I algú pot dir que ridícul. Però és bo que no renunciem a aquesta vocació com a mínim per tres raons. En primer lloc perquè no és cert que el nostre missatge no tingui cap repercussió. Segon, haver d'elaborar i propagar un missatge per a ús extern ens obliga a fer un esforç de qualitat. Tercer, perquè aquest esforç ens dóna vida i sentit, i ens dóna identitat.

Quin missatge pot elaborar i donar Catalunya a hores d'ara? Hi ha el perill que fos un missatge inspirat en l'ambient dominant ara a Catalunya, evidentment políticament i intel·lectualment correcte.

Però aquest missatge no tindrà cap interès. Perquè és al seu torn subsidiari, una còpia d'un pensament general i també correcte i esgotat. Molt correcte, això sí.

És el que ha passat amb el Fòrum. Que ha estat un èxit urbanístic. Que una mica ha fet que es parlés de Barcelona. Que per tant no en parlo amb ànim crític. Però que com a missatge ha passat inadvertit. Perquè ha importat un pensament polític i intel·lectual desorientat i confús.

Hem de ser i podem ser més ambiciosos. Ja que ens ufanem tant de la creativitat que diem que tenim, siguem capaços d'inventar a partir de la nostra realitat més sòlida, que és allò que els deia: la identitat, però també la idea de

la welcome society, la qualitat de vida però també l'ambició econòmica, la diversitat però també la cohesió.

A treballar sobre aquests temes tothom hi està cridat. I és urgent. Ja hi ha massa gent que sobre molts moltíssims dels temes que he esmentat diu una cosa en públic i una altra en privat. Conscient, i ho diu, que les decisions que es prenen, o que no es prenen, com a conseqüència d'aquesta mena de mandra i de por són perjudicials per l'interès general. Dolentes per la societat i per al país.

Jo sóc un de tants dels que hi poden fer la seva contribució. Sense gaire responsabilitat política, -i encara menys responsabilitat institucional- i sobretot sense necessitat d'esgarrapar vots ni de quedar bé amb ningú, potser ho podré fer amb més llibertat que altres. El que pugui fer d'ara en endavant serà molt més modest que el que he fet durant els últims trenta anys. Per tant, així com la conferència del 21 de gener de 1975 ha estat recordada pel que significà d'inici d'una activitat política important la d'avui no ho serà tant. O gens. Però vostès saben que, com està escrit a l'Eclesiastès, hi ha un temps per cada cosa. Un temps per lluitar i un temps per estimar, un temps per treballar i un temps per reposar, un temps per demanar i un temps per donar. L'important és fer bé el que a cada moment toca fer i, en el meu cas, el que el país necessita i pot esperar de mi. Amb aquella barreja que deia de modèstia i d'autoestima.

La seva presència aquesta nit aquí, m'anima i m'encoratja.

Autor: Jordi Pujol
Data: 14 de febrer de 2005
ESADE, Barcelona.